

Undervisningssektorns etiska råd uttalar sig om elevbedömningen 7.5.2013

Allt oftare upptäcker man inlärningssvårigheter av olika grad hos eleverna. Också beteendestörningarna har ökat. Till följd av trestegsstödet och närskoleprincipen har skillnaderna mellan elever som deltar i den allmänna undervisningen ökat märkbart. Elever med olikartade språk- och kulturbakgrund är vardag i många skolor och läroanstalter. Elever med varierande inlärningsförmåga gör att det är mycket utmanande att utvärdera undervisningen och inläringen.

Situationen är måhända den att elever i behov av intensifierat och särskilt stöd får en mera uppmuntrande utvärdering än andra elever. Att få ett godkänt vitsord och att till följd av det kunna gå över till följande klass sker kanske mer flexibelt för elever med specialbehov än inom den allmänna undervisningen. Undervisningssektorns etiska råd har ombetts att komma med ett ställningstagande till ett problem där en elev går igenom grundskolan utan att hen de facto har inhämtat det lärostoff som förutsätts på den här nivån. Det är möjligt att en elev upprepade gånger i bedömningen tilldelas vitsordet fem av purt medlidande.

I det här fallet handlar det om att eleven eventuellt inte till alla delar uppfyller de kriterier som har ställts upp för vitsordet fem. Eleven flyttas över till följande klass för att det helt enkelt har visat sig vara en dålig lösning att ha honom eller henne att gå om klassen. Motivationen hos en elev som går om en klass sjunker vanligen och elevens prestationsnivå förbättras i regel inte avsevärt. I stället för satsningar på mildare bedömningskriterier borde man hjälpa eleven att inhämta till den grad adekvata kunskaper och färdigheter att vitsordet fem är sanningsenligt. Då flyttas eleven över till följande klass på rätta grunder.

Varje elev som går ut grundskolan borde ha ett jämförbart avgångsbetyg. På den här punkten har man dock kunnat påtala skillnader såväl mellan skolorna som mellan dem som deltar i specialundervisningen. Skolor med variationer i elevernas upptagningsområden leder eventuellt till att man i bedömningen beaktar elevernas nivå så att man jämför med motsvarande för hela skolan. Det finns exempel på avvikande, skolvisa tolkningar av bedömningskriterierna.

Utvärderingen ska vara uppmuntrande för eleven. Dess uppgift är att få eleven att lära sig bättre och att utveckla sin inlärningsförmåga. Därför beskriver utvärderingen i skolans slutskede inte nödvändigtvis det kunnande som bedömningskriterierna förutsätter. De olika utvärderingsmetoderna, den diagnostiska utvärderingen, som bygger på att eleven känner igen problem i inläringen, den formativa utvärderingen, som pågår under studierna, samt utvärderingen som grundar sig på kunskapskriterierna på avgångsbetyget skiljer sig från varandra vad gäller karaktär och syfte. Skillnaderna i bedömningspraxis ska vara transparenta och man ska sprida information om dem såväl till eleverna själva som till vårdnadshavarna.

Avgångsbetyget inverkar i avgörande grad på elevens möjlighet att ta del av fortsatta studier. Bl.a. därför är den av speciell karaktär. Grundskolans avgångsbedömning fokuserar på elevens kunskapsnivå i grundskolan och därför strävar man inte efter att ge bättre vitsord än vad kunskapsnivån förutsätter. Fokus ligger på att få vitsorden att motsvara elevens nivå. En rättvis bedömning tryggar elevens studiebanan också inom hans eller hennes fortsatta studier.

I sin utvärdering av eleverna använder lärarna offentlig makt. Läraren bedömer eleverna i det ämne som han eller hon har undervisat i. Vid behov deltar också rektorn i slutbedömningen. I slutbedömningen beaktar läraren faktorer som föräldrarna eventuellt inte är medvetna om eller samtycker till. Om inte föräldrarna har informerats om bedömningsgrunderna kan konfliktsituationer uppstå. För att man ska kunna undvika missförstånd är det bra att vårdnadshavarna känner till grunderna för bedömningen under elevens skolgång respektive i dess slutskede. En tillförlitlig bedömning av eleverna grundar sig på kriterierna för goda kunskaper, som utbildningsstyrelsen har publicerat.

Läraren utför sitt bedömningsarbete under tjänsteansvar och han eller hon ska i utvärderingen följa etiska principer. Undervisningssektorns etiska råd betonar också att avlöningen av lärare inte ska kopplas till vitsorden på elevernas avgångsbetyg. På så sätt undviker man följder som förvränger bedömningen. Eleven ska kunna sätta sin tillit till att bedömningen är rättvis och till att hans eller hennes vitsord grundar sig på dels de bestämmelser som omfattar grundskolan, dels de anvisningar som har gjorts upp för bedömningen.